

Марунчак В. В.

<https://orcid.org/0009-0003-6184-5349>

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЖУРНАЛ «ДНІПРО» ЯК СУБ'ЄКТ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

У статті досліджено функціонування журналу «Дніпро» як самостійного суб'єкта формування національного інформаційного простору України, що функціонує впродовж століття та репрезентує безперервність національної журналістської традиції в різних історичних, політичних і соціокультурних умовах. Розглянуто формування національного інформаційного простору на прикладі журналу «Дніпро», що зумовлене потребою переосмислення ролі літературно-журналістських часописів у конструюванні національного медіадискурсу, збереженні культурної пам'яті та виробленні інтелектуального ресурсу в умовах функціонування інформаційного суспільства.

Метою статті є визначення комунікаційних, інституційних і змістових механізмів, через які журнал «Дніпро» здійснює формотворчий вплив на національний інформаційний простір. Зазначена мета зумовлює дослідження таких завдань: 1) визначити теоретико-методологічні засади аналізу журналу «Дніпро» як суб'єкта формування національного інформаційного простору; 2) охарактеризувати інституційні, комунікаційні й змістові особливості функціонування журналу «Дніпро» в різні історичні періоди його існування; 3) з'ясувати формотворчий потенціал журналу «Дніпро» у процесах націотворчості та конструювання національного інформаційного простору в умовах інформаційного суспільства.

Проаналізовано діяльність видання не лише як літературно-художнього майданчика, а й як активного суб'єкта формування суспільної думки та національної ідентичності. В роботі висвітлено історичну тяглість редакційної політики, спрямованої на популяризацію українського культурного продукту, та з'ясовано, як журнал адаптує свій соціокомунікаційний потенціал до викликів глобалізації та цифровізації.

Журнал «Дніпро» є самобутнім, високоінтелектуальним часописом, у межах якого формувалися й репрезентувалися ідеї, тексти та імена письменників, науковців і публіцистів, які є визначальні для національної культурної традиції. Діяльність журналу «Дніпро» в різні історичні періоди засвідчує його потенціал як чинника націотворчості та інституційної стабільності національного інформаційного простору, а також підтверджує можливість використання досвіду функціонування журналу «Дніпро» як концептуальної моделі осмислення ролі національних медіа в сучасному інформаційному суспільстві.

Ключові слова: інформаційний простір, журнал «Дніпро», медіадискурс, національна журналістика, періодика, соціальні комунікації.

Постановка проблеми. Формування національного інформаційного простору в сучасних соціокомунікаційних умовах функціонування розглядається як складний інституційно й дискурсивно зумовлений процес, у межах якого медіа виконують не лише функцію передавання інформації, а й роль носіїв культурної пам'яті, інтелектуального ресурсу та національної ідентичності. У цьому контексті особливого значення набуває аналіз тих медіаінститутів, що демонструють історичну приналежність, стабільність комунікаційних практик і здатність адаптуватися до змін-

них умов інформаційного суспільства, зберігаючи водночас власну ціннісну й смислову автономію. Саме до таких медіа належить журнал «Дніпро», який упродовж майже століття функціонує як самобутній літературно-журналістський проєкт і водночас як активний учасник формування українського інформаційного простору.

У межах цієї парадигми журнальна періодика розглядається не як допоміжний елемент медіа-системи, а як повноцінний суб'єкт комунікації, здатний формувати дискурсивні рамки суспільного мислення. Аналіз функціонування журналу

«Дніпро» є науково обґрунтованим, оскільки видання акумулює значний символічний капітал і репрезентує інтелектуальну традицію, що формувалася зусиллями письменників, науковців і публіцистів різних поколінь.

Актуальність дослідження посилюється умовами сучасного інформаційного суспільства, для якого характерні фрагментація комунікаційного простору, домінування коротких інформаційних форматів і зниження ролі глибоких аналітичних та культуроцентричних медіа. У такій ситуації наукове осмислення досвіду журналу «Дніпро» дозволяє виявити альтернативну модель функціонування медіа, зорієнтовану на довготривале накопичення знань, формування інтелектуального середовища та підтримку національного комунікаційного коду. Видання постає як формотворчий компонент національного інформаційного простору, що в різні історичні періоди виконувало націотворчу функцію, адаптуючи зміст і комунікаційні стратегії до суспільних викликів без втрати власної ідентифікаційної основи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковому дискурсі дослідження журналу «Дніпро» як суб'єкта формування національного інформаційного простору спирається на наукові пошуки кількох взаємопов'язаних напрямів. Теоретичні засади осмислення національно орієнтованих соціальних комунікацій і журналістського контенту закладені у працях О. А. Мітчук [6; 7], І. Паримського [9], де обґрунтовано ціннісні, ідентифікаційні та комунікаційні характеристики національної журналістики, що дозволяють розглядати періодичні видання як активні формотворчі чинники інформаційного простору. Історико-типологічний вимір розвитку літературно-журналістської періодики представлений дослідженнями Т. Опришко [8], Т. Ковальнової та К. Хачатар'ян [3], у яких проаналізовано журнали 1920–1930-х років як інституції культурно-інформаційної комунікації, важливі для розуміння генези й тяглості національної журнальної традиції. Дослідник Го Юаньпен [1] проаналізував дискурс шістдесятництва щодо ролі видання у продукуванні смислів і підтримці культурної пам'яті. Узагальнення цих напрацювань засвідчує стійкий науковий інтерес до проблеми національного журналістського контенту та журнальної періодики як медіаінституту, водночас актуалізуючи потребу комплексного соціокомунікаційного осмислення журналу «Дніпро» саме як формотворчого суб'єкта національного інформаційного простору.

Постановка завдання. Метою статті є визначення комунікаційних, інституційних і змістових механізмів, через які журнал «Дніпро» здійснює формотворчий вплив на національний інформаційний простір. Зазначена мета зумовлює дослідження таких завдань: 1) визначити теоретико-методологічні засади аналізу журналу «Дніпро» як суб'єкта формування національного інформаційного простору; 2) охарактеризувати інституційні, комунікаційні й змістові особливості функціонування журналу «Дніпро» в різні історичні періоди його існування; 3) з'ясувати формотворчий потенціал журналу «Дніпро» у процесах націотворчості та конструювання національного інформаційного простору в умовах інформаційного суспільства.

Методологія дослідження включає сукупність підходів і методів. Соціокомунікаційний підхід використано для розгляду журналу «Дніпро» як суб'єкта інформаційного простору та інституційної форми національної комунікації. Історико-типологічний підхід застосовано з метою виокремлення етапів розвитку видання, визначення його місця в системі української журнальної періодики та виявлення тяглості редакційних і жанрових моделей. Структурно-функціональний підхід дозволив окреслити основні функції журналу в національному інформаційному просторі та їх трансформацію відповідно до соціокультурних умов різних історичних періодів. Дискурсивний підхід спрямований на аналіз смислових домінант, ціннісних орієнтацій і наративних стратегій публікацій журналу «Дніпро». Контент-аналіз використано для виявлення тематичних і жанрових акцентів матеріалів видання.

Виклад основного матеріалу. Національне інформаційне середовище є фундаментальною основою існування будь-якої сучасної нації, виступаючи не просто простором для обміну даними, а життєво важливим екосистемою, де гартується державна самобутність та культурна унікальність. Розділяємо думку дослідниці О. Мітчук, яка зауважує, що «це зумовлювало чисельні спроби українських дослідників обґрунтовувати, насамперед, своєрідність української національної журналістики як чинника культури української нації, довести її право на самостійне місце серед комунікаційних культур інших народів. Водночас саме ця обставина ускладнювала здійснення компаративного аналізу, визначення, по-перше, самобутності української національної журналістики, а, по-друге, її спорідненості, чи подібності до інших європейських національних культур» [7, с. 169]. Важливість функціонування національного нара-

тиву в інформаційному середовищі полягає в тому, що воно забезпечує інтелектуальний суверенітет країни.

Саме через інформаційні канали нація усвідомлює свої інтереси, транслює власні цінності та захищає свій ментальний простір від зовнішніх асиміляційних впливів. У цьому контексті інформаційне середовище постає як стратегічний ресурс, що визначає життєздатність народу в умовах глобалізації. Інформаційне середовище не зводиться до сукупності каналів поширення інформації, а постає як складна соціокомунікаційна система, у якій взаємодіють комунікаційні, інституційні та змістові механізми. На думку науковиці Т. Присяжнюк «Інформаційний простір не обмежується лише наявністю різних електронних, цифрових та інтерактивних медіа. Його можна охарактеризувати як динамічний організм, що неперервно перетворюється під впливом технологічних і соціокультурних змін. Важливо розуміти, що інформаційний простір не лише реагує на зміни, а й активно взаємодіє з ними, виступаючи ключовим компонентом в інформаційній епосі» [9, с. 179] Узгоджена дія забезпечує стабільність національного медіадискурсу, тяглість культурної пам'яті та здатність суспільства до самоопису й саморефлексії в умовах історичних і технологічних змін.

Ефективність функціонування будь-якого інформаційного середовища забезпечується взаємодією трьох ключових механізмів: комунікаційного, інституційного та змістового. Комунікаційні механізми національного інформаційного середовища визначають способи передавання й інтерпретації суспільно значущої інформації, формують моделі взаємодії між автором, медіа та аудиторією. У парадигмі інформаційного суспільства «Дніпро» реалізує модель багаторівневої комунікації. По-перше, це вертикальна комунікація (передача культурного спадку від еліти до масового читача), а по-друге, горизонтальна (створення інтерактивного майданчика для обговорення актуальних проблем сьогодення). Завдяки цьому журнал перетворюється на активного учасника медіадискурсу, який не лише надає інформацію, а й стимулює суспільну рефлексію. Як зауважує дослідниця Т. Опришко «основними темами молодняківців протягом всього періоду існування літорганізації була революція та революційна романтика, деякі твори молодняківців потрапляли під шалену критику, а наприкінці 1920-х рр. ціла організація була звинувачена в «нерозумінні поставлених завдань» [8, с. 12]. Його формотворчий вплив виявляється

у здатності об'єднувати розрізнені групи навколо спільних інтелектуальних цінностей, що є критично важливим для цілісності національного інформаційного простору.

Інституційні механізми забезпечують сталість і легітимність цих процесів, закріплюючи певні комунікаційні практики в межах конкретних медіаінституцій. На думку С. Лешик «Інституційні механізми відіграють ключову роль у забезпеченні ефективної реалізації інформаційної політики України в контексті євроінтеграції. Через координацію дій державних органів, впровадження європейських стандартів у сфері інформації, а також активну участь громадянського суспільства, Україна просувається на шляху до інтеграції в європейський інформаційний простір» [4, с. 55]. З погляду інституціоналізму, часопис «Дніпро» виступає не просто як медійна одиниця, а як «установа пам'яті» та професійний осередок, що має власну ієрархію, традиції редагування та етичні кодекси. Це дозволяє виданню зберігати автономність і впливовість незалежно від політичних чи економічних коливань, виконуючи функцію стабілізатора національного дискурсу. Важливість інституційного аспекту полягає в тому, що журнал створює тяглість поколінь, де досвід класиків журналістики та літератури поєднується з енергією молодих авторів, формуючи професійну модель для всієї системи національної журналістики.

Змістові механізми, своєю чергою, відповідають за наповнення інформаційного простору смислами, тематичними домінантами та ціннісними орієнтирами, які відображають і водночас формують уявлення про національну спільноту. Як ми зазначали, що «Етапи становлення та розвитку часопису «Дніпро» нерозривно пов'язані з політичними та культурними трансформаціями в Україні, що знайшло відображення у його неодноразових перейменуваннях та змінах редакційної політики. Дослідження функціонування журналу «Дніпро» представимо за певними періодами» [5, с. 180]. На сторінках «Дніпра» відбувається процес семантичного конструювання української реальності. Через ретельний відбір художніх творів, критичних статей та публіцистики журнал формує порядок денний, що базується на національно-центричній картині світу. Завдяки змістовому наповненню «Дніпро» розглядається як суб'єкт, що не просто присутній у медіапросторі, а активно його структурує.

Дослідження журналу «Дніпро» як суб'єкта формування національного інформаційного про-

сторю дозволяє розглянути це видання, як фундаментальну інституцію, що визначає параметри інтелектуального життя країни. Для самобутності нації національне інформаційне середовище є необхідним, оскільки воно виконує роль захисного екрана та ретранслятора унікальних культурних кодів.

У цьому контексті журнал «Дніпро» постає показовим прикладом функціонування літературно-журналістського видання як активного суб'єкта національного інформаційного простору. Його діяльність упродовж тривалого історичного періоду засвідчує здатність поєднувати комунікаційні, інституційні та змістові механізми в єдину систему, зорієнтовану на формування й підтримку національного медіадискурсу. Як літературно-журналістський часопис, «Дніпро» інтегрує художній, публіцистичний та аналітичний дискурси, створюючи багатовимірний інформаційний простір, у якому осмислюються історичний досвід, культурна спадщина та актуальні виклики сучасності.

Звернення до журналу «Дніпро» як об'єкта й водночас суб'єкта дослідження дає змогу працювати з національним інформаційним середовищем у його цілісності, простежуючи, яким чином конкретне видання здійснює формотворчий вплив на інформаційний простір через інституційну сталість, комунікаційні практики та змістову політику. На думку вченого І. Паримського «Національна преса в історії України – явище закономірне, зумовлене об'єктивними суспільно-політичними й економічними умовами, поступовим формуванням сучасної цивілізованої нації. Високі ідеали й гуманістичні принципи, які завжди визначали методологію прогресивної української преси, визначали й її правдивість, що єдино могла сформувати громадську думку, свідомість у прагненнях людей до свободи та незалежності» [9, с. 71]. На прикладі часопису «Дніпро» простежується, як літературно-журналістський часопис виконує роль інтелектуального ядра національної журналістики, забезпечуючи тяглість національних смислів і водночас адаптацію інформаційного середовища до змін інформаційного суспільства.

Національне інформаційне середовище постає як ключова умова збереження й відтворення самобутності нації, оскільки саме в його межах відбувається продукування, циркуляція та інституційне закріплення смислів, цінностей і знань, що формують колективну ідентичність.

У системі національної журналістики літературно-журналістські часописи виконують осо-

бливу роль, поєднуючи публіцистичний, аналітичний і художній дискурси та створюючи умови для глибинного інтелектуального осмислення суспільних процесів. Розділяємо думку дослідника І. Паримського, що «Будь-які націоналістичні пошуки, без яких не може існувати повнокровне суспільство, завжди базувались на ідеологічних засадах, основу яких складає національна ідея. І якою б «вільною» не вважала себе преса, основні її особливості обертаються довкола світоглядних параметрів, елементів духовно-культурних, що складаються у вектор «нація – ідеологія – преса». [9, с. 72]. Інституція преси в інформаційному суспільстві є комунікативною ланкою у розвитку ідеологічних доктрин, здатних самоідентифікувати націю. Журнал «Дніпро» функціонує саме в цій парадигмі, що зумовлює його специфічне місце в конструюванні національного медіадискурсу. Упродовж тривалого історичного періоду видання виступало комунікаційним майданчиком, на якому формувалися ключові для українського суспільства ідеї, світоглядні позиції й ціннісні орієнтири. Така роль дозволяє розглядати «Дніпро» не лише як джерело інформації чи культурний феномен, а як інституційно закріплену комунікаційну систему з виразним формотворчим потенціалом.

Висновки. Журнал «Дніпро» є самостійним суб'єктом формування національного інформаційного простору України, функціонування якого ґрунтується на поєднанні комунікаційних, інституційних і змістових механізмів. Видання упродовж тривалого історичного періоду виступає стабільним елементом національного інформаційного середовища, забезпечуючи тяглість журналістської традиції та збереження національно значущих смислів у різних соціокультурних і політичних умовах. Інституційний механізм часопису забезпечує збереження академічних стандартів журналістики, що є критично важливим для протидії деградації медіаконтенту в епоху постправди. Комунікаційний механізм видання дозволяє ефективно конструювати національний медіадискурс, об'єднуючи елітарні та масові рівні сприйняття інформації в єдину цілісну систему. Змістове наповнення журналу виступає потужним формотворчим чинником, який наповнює інформаційне середовище сенсами, що працюють на утвердження української самобутності.

Історична ретроспектива підтвердила, що формотворчий потенціал «Дніпра» залишався незмінним протягом різних етапів розвитку нації, хоча інструментарій його реалізації трансформувалася від «езопової мови» до сучасних мультимедій-

них стратегій. Журнал «Дніпро» продовжує виконувати місію ціннісного фільтра, що відбирає та легітимізує найбільш значущі для суспільства інтелектуальні здобутки.

Функціонування журналу «Дніпро» дає підстави розглядати його як концептуальну модель національної журналістики в умовах інформацій-

ного суспільства та як вагомий чинник конструювання національного інформаційного простору. Подальші наукові розвідки доцільно зосередити на поглибленому аналізі цифрових стратегій видання, а також на порівняльному вивченні його досвіду в контексті інших національних літературно-журналістських проєктів.

Список літератури:

1. Го Юаньпен. Дискурс шістдесятництва в українській літературно-художній періодиці: журнал «Дніпро»: дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. «Українська література». Київ, 2021. 264 с.
2. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості : підручник. 3-тє вид. Львів : ПАІС, 2008. 276 с.
3. Ковальова Т. М., Хачатар'ян К. В. Журнали «Молодняк» та «Нова генерація» в контексті розвитку української періодици 1920–1930 рр. : Матеріали XVI Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Суми, 13–14 трав. 2020 р.) / уклад. І. Р. Жиленко, О. Г. Ткаченко. Суми : СумДУ, 2020. С. 82–83.
4. Лешик С. В. Інституційно-правовий механізм інформаційної політики України в процесі євроінтеграції. *Політичне життя*. 2024. № 3. С. 53–60.
5. Марунчак В. Еволюція форматів і тематики на сторінках журналу «Дніпро». *Українська журналістика: вчора, сьогодні, завтра* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. на пошану пам'яті проф. В. І. Шкляра (Вінниця, 19 листоп. 2025 р.) / за ред. В. М. Каленича. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2025. С. 179–183.
6. Мітчук О. А. Національно-ліберальна характеристика сучасних соціальних комунікацій в Україні. *Теле- та радіожурналістика*. 2019. Вип. 18. С. 179–186.
7. Мітчук О. А. Базисні характеристики феномену національного журналістського контенту. *Теле- та радіожурналістика*. 2014. Вип. 13. С. 118–122.
8. Опришко Т. С. Українська літературно-художня періодика в УСРР (1921–1934 рр.): бібліотечно-бібліографічна реконструкція, напрями розвитку, специфіка функціонування : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Київ, 2015. 19 с.
9. Паримський І. С. Традиційність і новаторство національної журналістики. *Світ соціальних комунікацій*. 2012. № 7. С. 71–74.
10. Присяжнюк Т. О. Нові медіа в інформаційно-комунікативному просторі України. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія*. 2024. Вип. 17. С. 178–186.

Marunchak V. V. DNIPRO MAGAZINE AS A SUBJECT OF FORMING THE NATIONAL INFORMATION SPACE

The article examines the functioning of the magazine “Dnipro” as an independent subject of the formation of the national information space of Ukraine, which has been operating for a century and represents the continuity of the national journalistic tradition in various historical, political and socio-cultural conditions. The formation of the national information space is considered using the example of the magazine “Dnipro”, which is due to the need to rethink the role of literary and journalistic magazines in constructing the national media discourse, preserving cultural memory and developing an intellectual resource in the conditions of the functioning of the information society.

The purpose of the article is to determine the communication, institutional and content mechanisms through which the magazine “Dnipro” exerts a formative influence on the national information space. This goal presupposes the study of the following tasks: 1) to determine the theoretical and methodological principles of the analysis of the magazine “Dnipro” as a subject of the formation of the national information space; 2) to characterize the institutional, communication and content features of the functioning of the magazine “Dnipro” in different historical periods of its existence; 3) to clarify the formative potential of the magazine “Dnipro” in the processes of nation-building and construction of the national information space in the conditions of the information society.

The activity of the publication is analyzed not only as a literary and artistic platform, but also as an active subject of the formation of public opinion and national identity. The work highlights the historical continuity of the editorial policy aimed at popularizing the Ukrainian cultural product, and clarifies how the magazine adapts its socio-communication potential to the challenges of globalization and digitalization.

The magazine “Dnipro” is an original, highly intellectual magazine, within which the ideas, texts and names of writers, scientists and publicists, which are decisive for the national cultural tradition, were formed and represented. The activities of the magazine “Dnipro” in different historical periods testify to its potential as a factor of nation-building and institutional stability of the national information space, and also confirm the possibility of using the experience of the functioning of the magazine “Dnipro” as a conceptual model for understanding the role of national media in the modern information society.

Keywords: *information space, magazine “Dnipro”, media discourse, national journalism, periodicals, social communications.*

Дата першого надходження статті до видання: 21.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.04.2026